



IFICIL

Nostāja Nr. 5

ĀRVALSTU INVESTORU
PADOMES LATVIJĀ

NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ LĪDZVĒRTĪGIEM SPĒLES NOTEIKUMIEM

02.11.2023

KOPSAVILKUMS

Laikā, kad daudz jau ir darīts, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus, joprojām pastāv nepabeigts darbs, kas darāms, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi.

Lai piesaistītu ārvalstu investīcijas un nodrošinātu ekonomikas izaugsmi, būtiski ir panākt godīgu konkurenci visiem tirgus dalībniekiem. Investorus joprojām satrauc tādi jautājumi kā augsts ēnu ekonomikas līmenis, necaurskatāmi regulatoru lēmumu pieņemšanas procesi, valsts uzņēmumu negodīga konkurence un publisko iepirkumu procesi. Lielā ēnu ekonomika, kuras īpatsvars palielinās kopš 2016. gada¹, nepārtraukti lēnā pielāgošanās novatoriskām iepirkumu procedūrām un problēmas ar valsts un pašvaldību uzņēmumu pārvaldību² grauj tik ļoti nepieciešamo uzticamību biznesa kopienām un negatīvi ietekmē godīgu konkurenci, tādējādi kavējot jaunu investīciju piesaisti.

¹ <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-baltic-countries>

² Valsts kontrole konstatēja, ka nav noteikti pašvaldībām piederošo uzņēmumu ar pašvaldības līdzdalību sasniedzamie mērķi, tāpēc daudzos gadījumos pastāv neskaidrība par to, vai pašvaldībām būtu jāturpina nodarboties ar komercdarbību.

Investoriem jau tā nenoteiktajā vidē ir būtiski strādāt, lai izveidotu godīgus, līdzsvarotus, atklātus un skaidrus noteikumus visiem uzņēmumiem, kas darbojas Latvijā, vai tiem, kas vēlas ienākt tirgū. Šajā ziņā FICIL iesaka pievērsties trīs galvenajām jomām. Pirmkārt, reālu pasākumu īstenošanai efektīvai ēnu ekonomikas mazināšanai, kas skaidri parāda, ka šāda prakse nav pieļaujama, vienlaikus motivējot arī labos nodokļu maksātājus. Otrkārt, darbam pie valsts sektora par publisko iepirkumu procesiem atbildīgo amatpersonu modernizācijas un kompetences pilnveidošanas. Visbeidzot, palielināt valsts un pašvaldību uzņēmumu darbības efektivitāti, risinot darbības sinerģijas trūkumu, mazinot politisko ietekmi un ievērojot labas pārvaldības standartus.



SATURS

Kopsavilkums	02
Rekomendācijas	04
Rekomendāciju pamatojums	05

REKOMENDĀCIJAS

Ēnu ekonomikas apkarošana

- Leviest vienotu ēnu ekonomikas apkarošanas pārvaldību, nozīmējot Finanšu ministriju par centrālo institūciju, kas koordinē un virza cīņu ar ēnu ekonomiku, vienlaikus uzņemoties atbildību par rezultātiem.
- Skaidrās naudas aprites caurskatāmības nodrošināšana, ieviešot algu izmaksu ar bankas operāciju starpniecību. Skaidrās naudas apgrozības „tirgus” caurskatāmības palielināšana un uzraudzība.
- Pierādīšanas līdzekļu paplašināšana, lai mazinātu nesodāmības sajūtu. Dažādu politiku, piemēram, „nodokļu rēķinu” pielietošana, lai efektīvi samazinātu „aploksņu algu” maksājumus, un ikgadējo vispārējo ienākumu deklarāciju, ieviešana.
- Valsts ieņēmumu dienesta (VID) caurskatāmības palielināšana, publiskojot to „risku kritērijus”, vienlaikus turpinot palielināt iestādes kapacitāti un noteikt par obligātu pienākumu ievērot konkrētus galvenos veikspējas radītājus (IKP) attiecībā uz darbībām un rezultātiem, kas tiek salīdzināti ar citu valstu nodokļu administrācijām.
- Sadarbībā ar privāto sektoru pilnveidot regulējumu ēnu ekonomikas apkarošanai ražošanas, būvniecības un būvmateriālu nozarē, it īpaši dzīvojamo māju nozarē.
- Izveidot politiku, kas atbalsta un veicina godīgu uzņēmējdarbības praksi, radot konkrētas priekšrocības „labajiem” nodokļu maksātājiem - uzņēmumiem.

Publisko iepirkumu procesa uzlabošana

- Centralizēt un veicināt ciešāku sadarbību publisko iepirkumu procesos starp valsts sektora amatpersonām no dažādām institūcijām.
- Leviest nepieciešamās izmaiņas un pārņemt praksi, lai veicinātu plašāku publisko iepirkumu konkursu vērtēšanas ietvaru, un izveidotu sistēmu, kas neuzskatītu cenu par vienīgo kvalificējošo faktoru.
- Izveidot mazākformālu un jēgpilnāku uzticamības atjaunošanas sistēmu pretendentiem, lai atrastu un novērstu problēmu pašā tās saknē. Lai to paveiktu, būtu jāpārskata „pašattīrīšanās” prasības, lai novērstu pārkāpumu pamatcēloņus.

Valsts uzņēmumu efektivitātes un ekonomiskā progresa paaugstināšana

- Izvērtēt un novērst neefektivitāti, ko rada valsts pārstāvji, kas pārrauga vairākus valstij piederošus uzņēmumus. Ieviest organizatorisko vai finanšu konsolidāciju, lai radītu darbības sinerģiju.
- Ieviest pārskatāmas uzraudzības padomes locekļu atlases procedūras, nodrošinot viņiem nepieciešamās prasmes un resursus, lai patstāvīgi uzraudzītu uzņēmuma pārvaldību un lietas, vienlaikus samazinot politisko ietekmi uzņēmuma pārvaldības vadīšanā.
- Uzlabot korporatīvo pārvaldību, caurskatāmību un atbildību, ļaujot valstij un pašvaldībām piederošiem uzņēmumiem piekļūt publiskajiem kapitāla tirgiem.

REKOMENDĀCIJU PAMATOJUMS

Leviest vienotu ēnu ekonomikas apkarošanas pārvaldību, konkrēti, Finanšu ministrijai uzņemoties galveno lomu ēnu ekonomikas apkarošanas koordinēšanā un virzīšanā, vienlaikus uzņemoties atbildību par rezultātiem.

FICIL turpina uzsvert **nepieciešamību pēc vienotas ēnu ekonomikas apkarošanas pārvaldības, it īpaši, lai Finanšu ministrijai būtu galvenā loma ēnu ekonomikas apkarošanas koordinēšanā un virzīšanā, vienlaikus uzņemoties atbildību par rezultātiem.** Šogad ir sperti soļi pareizajā virzienā, Finanšu ministrijai uzņemoties koordinatora lomu, izstrādājot un prezentējot „Ēnu ekonomikas ierobežošanas plānu 2024.–2027. gadam”³. Plāna izstrādes gaitā konkrētām prioritārajām nozarēm un ministrijām tika noteikti pienākumi darbību veidošanai un ieviešanai⁴.

Tomēr šķiet, ka trūkst skaidri noteiktas atbildības par sasniegtajiem rezultātiem, un FICIL uzskata, ka valdība vēl nav piešķīrusi efektīvus administratīvos instrumentus un pasākumus, lai Finanšu ministrija virzītu un pārraudzītu ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākumu īstenošanu, ko veic citas valsts sektora iestādes. Šādi instrumenti un pasākumi dotu iespēju Finanšu ministrijai tieši uzticēt un ietekmēt, kā arī uzraudzīt attiecīgo institūciju darbību jomās, kas vērstas uz ēnu ekonomikas ierobežošanu. **FICIL turpina atkārtoti uzsvert nepieciešamību proaktīvi pārskatīt un izvērtēt piešķirtos resursus, tajā skaitā cilvēkresursus, lai efektīvi cīnītos ar ēnu ekonomiku, un pārraudzīt, vai šie resursi tiek efektīvi izmantoti reālu rezultātu sasniegšanai.**

Kopumā atbildība, kvalitatīva pārvaldība un caurskatāmība var mazināt vēlmi darboties ēnu ekonomikā⁵. Lai to veicinātu, FICIL uzskata, ka ir nepieciešama skaidra pieeja tieši sākot ar augstāko politisko līmeni, kas par prioritāti izvirzītu ēnu ekonomikas apkarošanu. Iepriekšējā Ministru prezidenta Kariņa vadītajā valdībā tikai 3 no 328 valdības deklarācijā norādītajiem uzdevumiem⁶ bija tieši saistīti ar ēnu ekonomikas līmeņa mazināšanu.

Ja nebūs politiskās vēlmes paātrināt ēnu ekonomikas ierobežošanu, tad būtiska pašreizējā augstā līmeņa samazināšana ir maz ticama, kā tas ir noticis Latvijā.⁷ **FICIL uzskata, ka valsts iestādēm jābūt skaidriem un ambicioziem galvenajiem veiktspējas rādītājiem (IKP) ēnu ekonomikas līmeņa ierobežošanai. Valdībai būtu jāuzdod valsts iestādēm un pašvaldībām veikt savas darbības un procesu izvērtējumu, identificējot iespējamus trūkumus ēnu ekonomikas ierobežošanai, veicot arī darbības trūkumu novēršanai.**

Skaidras naudas aprites un darījumu ierobežošana – algu izmaksa ar bankas operāciju palīdzību. Palielināt pārredzamību un uzraudzīt faktorus, kas izraisa skaidras naudas apriti”.

Finanšu ministrija izveidoja darba grupu, kas koncentrējas uz skaidras naudas plūsmas ierobežošanas pasākumiem dažādos darījumos, kas bija solis pareizajā virzienā gan meklējot risinājumus, gan veicinot horizontālo sadarbību. Tomēr FICIL uzskata, ka prioritāte ir jādod tiem uzdevumiem, kas būtiski ietekmētu ēnu ekonomikas līmeņa ierobežošanu. Turklāt **FICIL uzsver arī efektīvu uzraudzības mehānismu, tai skaitā pasākumu, lai Valsts ieņēmumu dienestam nodrošinātu nepieciešamo informāciju, nozīmi.**

FICIL turpina rekomendēt grozīt Darba likuma 70. pantu, kas paredz, ka darbiniekiem algas izmaksājamas skaidrā naudā un bankas pārskaitījumi iespējami tikai pēc īpašas rakstiskas vienošanās. Tas ir novecojis jēdziens, kas neatspoguļo biznesa realitāti un veicina ēnu ekonomiku. **FICIL piedāvā mainīt attiecīgo noteikumu, nosakot, ka algas pēc noklusējuma ir jāizmaksā ar bankas pārskaitījumu, un skaidras naudas maksājumi ir iespējami tikai pēc īpašas rakstiskas vienošanās starp darba devēju un darbinieku un ievērojot objektīvu kritēriju kopumu.** FICIL uzskatā, lai gan šādi grozījumi būtu būtisks signāls par to, ko valsts uzskata par vēlamu uzvedību, tas tikai daļēji risina ēnu ekonomikas ierobežošanu.

³ Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam

⁴ Par Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāna 2023.–2025. gadam izstrādi

⁵ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/boer.12330>

<https://assets.researchsquare.com/files/rs-2621229/v1/e26ca924-454f-4c0b-9a0c-54ae73c16619.pdf?c=1686771835>

⁶ <https://likumi.lv/ta/id/341317-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-artura-krisjana-karina-vadita-ministru-kabineta-iecere-to-darbibu-istenosanai> 25. 137. and 142.

⁷ <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-baltic-countries> 2018. gadā 24,2%, bet 2022. gadā 26,5%.

Lai stiprinātu ēnu ekonomikas apkarošanas funkciju, FICIL piedāvā izveidot objektīvu kritēriju sarakstu, uz kuru pamata darba devējs un darbinieks varētu vienoties par samaksu skaidrā naudā, piemēram, ja darba vieta atrodas tālu no tuvākās pilsētas, darba vietas tuvumā nav pieejami bankomāti⁸, personai nav bankas konta⁹ vai citi kritēriji. Līdzīgu politiku ir pieņēmušas arī citas valstis, piemēram, Somija¹⁰.

FICIL rosina ieviest un pastiprināt kredītiestāžu pasākumus un pienākumus ziņot VID par privātpersonu banku kontiem dažādās situācijās, piemēram, ja persona vairākus mēnešus gadā vienā mēnesī izņem vai iemaksā vairāk nekā 2000 eiro. Tas mazinātu „neredzamības” sajūtu tiem, kuri veic lielus skaidras naudas maksājumus, lai iegādātos, piemēram, automašīnas vai samaksātu par būvdarbiem, apejot nodokļus. Šādi dati kopā ar atbilstošu informatīvo kampaņu profilaktiski atturētu personas no lielu skaidras naudas darījumu veikšanas bez nepieciešamības VID veikt detalizētu pārbaudi par katru gadījumu. Tomēr arī VID būtu jārikojas, saņemot šos datus un informāciju, tāpēc tas nav tikai „ķeksīša” uzdevums, bet gan jautājums par praktisku pieeju, kā rīkoties ar personām, kuras veicina ēnu ekonomikas palielināšanos. Papildus FICIL rosina valsts iestādes un nekomerciālos valsts uzņēmumus izskatīt iespējas saņemt maksājumus no klientiem tikai ar pārskaitījumu (bez skaidras naudas), tādējādi ierobežojot ēnu ekonomikas iespējas un vienlaikus ietaupot nodokļu maksātāju resursus no skaidrās naudas apstrādes/administrēšanas.

✓ Pierādīšanas līdzekļu paplašināšana, lai mazinātu nesodāmības sajūtu. Dažādu politiku izmantošana, piemēram, nodokļu rēķinu ieviešana, lai efektīvi samazinātu „aplokšņu algu” maksājumus, un pasākumi ikgadējām vispārējām ienākumu deklarācijām.

Pēdējo pāris gadu laikā uzņēmēju un arī plašākas sabiedrības noskaņojums attiecībā uz uzskatāmo nesodāmību par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas nav mainījies un joprojām ir izteikti negatīvs. FICIL jau savos iepriekšējos nostājas dokumentos ir norādījis¹¹, ka valdībai ir jāpalielina sabiedrības vispārējā izpratne par sodu neizbēgamību par ekonomiskajiem un finanšu noziegumiem, tostarp gadījumos, kas saistīti ar nodokļu pārkāpumiem. Viens no visefektīvākajiem līdzekļiem, kā to panākt, būtu kriminālatbildība un sodāmība par izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Pašreizējā situācija uzsāko

kriminālprocesu un tiesu nolēmumu skaita ziņā salīdzinājumā ar „aplokšņu algu” līmeņa proporciju ir nesamērīgi zema. Tas ir satraucoši, un tam ir nepieciešamatūlītējakorekcija.FICILsaglabānostāju, ka politikas veidotājiem ir jāpārskata pašreizējā atbildības sistēma par izvairīšanos no nodokļu nomaksas, iesaistot publisko un privāto sektoru, lai izvērtētu netiešo pierādījumu izmantošanu lietās par izvairīšanos no nodokļu nomaksas¹². FICIL, piedāvātajos grozījumos likumā „Par nodokļiem un nodevām¹³” konceptuāli atbalsta jaunu instrumentu – nodokļa rēķinu par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli atbilstoši publiski pieejamai informācijai par darba samaksu konkrētajās nozarēs, kur vairāku kritēriju kopums liecina par „aplokšņu algu” esamību.

Izvairīšanās no soda, likvidējot uzņēmumu

Viens konkrēts piemērs, kā rezultātā tiek panākt izvairīšanās no soda ir uzņēmuma lēmums likvidēties jeb izbeigt darbību (izvairoties no soda samaksas). Kopš 2005. gada Latvijas Krimināllikums paredz iespēju piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskām personām par jebkuru noziegumu, piemēram, izvairīšanos no nodokļu nomaksas, kontrabandu, kukuļņemšanu, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju u. c. **Piespiedu ietekmēšanas līdzekļi var būt likvidācija, tiesību ierobežošana, mantas konfiskācija un naudas piedziņa.** 2022. gada 3. novembrī stājās spēkā apjomīgi grozījumi Kriminālprocesa likumā. Cita starpā likumā tika noteikts, ka kriminālprocesu nevar uzsākt vai uzsākt kriminālprocesu izbeidz, tiklīdz juridiska persona, pret kuru notiek piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas procedūra, tiek likvidēta. Praksē minētie grozījumi kļuvuši par parocīgu instrumentu juridiskajām personām, lai izvairītos no jebkādas atbildības par noziegumiem, kas izdarīti to interesēs, savtīgu nolūku labā vai sliktas vadības dēļ. Pirmkārt, juridiskās personas bieži tiek likvidētas vai nu pirms oficiāla lēmuma par piespiedu līdzekļu piemērošanas procedūras uzsākšanu pieņemšanas, vai īsi pirms galīgā lēmuma par kādu konkrētu attiecīgajai juridiskajai personai piemērojamu piespiedu ietekmēšanas līdzekli vai to kombināciju pieņemšanas. Otrkārt, drīz pēc tam tiek dibinātas jaunas juridiskās personas ar vienādu vai pēc būtības līdzīgu īpašnieku struktūru, vadību un komercdarbību, kas darbojas tādā pašā veidā. Līdz ar to, šādās situācijās, tiesībsargājošo iestāžu darbs bieži vairāku mēnešu vai gadu garumā zaudē jēgu.

8 Bankomātu nepieejamība var būt arguments skaidras naudas izmaksu nodrošināšanai ļoti retos gadījumos. Bankomātu tīkls ir plašs visā Latvijā un ir publiski pieejami dati par to pieejamību. Pieejami arī dati par iedzīvotāju paradumiem, piemēram, vidēji 42% banku klientu skaidru naudu neizņem vispār, savukārt vidēji 30% banku klientu izņem skaidru naudu līdz 200 eiro mēnesī.

9 Latvijā šādu personu ir ļoti maz – saskaņā ar ECB 2022. gada pētījuma datiem 93% pieaugušo Latvijā ir bankas konts.

10 <https://www.lexology.com/commentary/employment-immigration/finland/dittmar-indrenius/salary-must-be-paid-into-employees-bank-account>

11 https://www.ficil.lv/wp-content/uploads/2021/09/FICIL_Econ_Crime_ENG_2021.pdf

12 https://www.ficil.lv/wp-content/uploads/2022/09/FICIL_PP_Shadow_Economy_EN_2022.pdf

13 Grozījumi likumā „Par nodokļiem un nodevām” (Nr.2/Lp14)

Lai sauktu pie atbildības jaunizveidotās juridiskās personas, praktiski viss izmeklēšanas darbs jāveic no jauna. Lai risinātu šo jautājumu, FICIL rosina augsta līmeņa diskusijas starp Tieslietu ministriju, Prokuratūru, Augstāko tiesu, Latvijas Advokātu kolēģiju un citām ieinteresētajām pusēm, lai meklētu risinājumus šādas prakses izbeigšanai. **FICIL rosina izmantot tādus pagaidu pasākumus, kas aizliedz kriminālprocesā iesaistīto uzņēmumu darbības izbeigšanu un ierakstīt Uzņēmumu reģistrā atzīmi par aizliegumu likvidēt uzņēmumu laikā, kad, iespējams, ir izdarīti noziegumi juridiskās personas interesēs vai labā, vai tās sliktās vadības dēļ.** Turklāt FICIL lūdz izskatīt „uzņēmuma pārejas” izmantošanas iespējas, līdzīgi kā to paredz Komerclikums un ko praksē jau izmanto Valsts ieņēmumu dienests. Šis instruments uzliktu atbildību juridiskajai personai, kas reģistrējama pēc šīs juridiskās personas likvidācijas, kurai, iespējams, varētu tikt piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Ja tiesībsargājošajām iestādēm nebūtu pienākums likvidācijas dēļ pārtraukt kriminālprocesu, bet gan tiktu dota iespēja izmantot uzņēmuma pāreju, nesodāmības sajūta tiktu ierobežota.

Netiešo pierādījumu izmantošana

FICIL ierosina publiskas diskusijas par netiešo pierādījumu izmantošanu krimināllietās par izvairīšanos no nodokļu nomaksas un aplokšņu algu maksāšanu (Krimināllikuma 218. un 217.¹ pants). No līdzšinējās saziņas ar tiesībsargājošajām iestādēm FICIL ir secinājusi, ka būtisks šķērslis efektīvai personu saukšanai pie atbildības par izvairīšanos no nodokļu nomaksas ir grūtības iegūt tiešus pierādījumus par izdarīto pārkāpumu (piemēram, fiksējot brīdi, kad „aplokšņu algas” samaksa tiek veikta)¹⁴. Līdz ar to FICIL ierosina pārskatīt pašreizējo atbildības sistēmu par izvairīšanos no nodokļu nomaksas, iesaistot valsts un privātā sektora profesionāļus, lai apspriestu netiešo pierādījumu izmantošanas paplašināšanu vainas pierādīšanā likumpārkāpumu gadījumos.¹⁵

Nediferencēta pieeja, sodot pārkāpējus

Lai gan FICIL konceptuāli piekrīt nodokļu iestādes nostājai, ka cīņa ar ēnu ekonomiku jāsalāgo ar riskā balstītu pieeju, vislielāko resursu atvēlēšana nozarēm, kurās ir vislielākais risks un potenciāli vislielākā iespēja palielināt nodokļu ieņēmumu, automātiski nevajadzētu nozīmēt pastiprinātu lielāko uzņēmumu darbības kontroli. Būtiski ir veikt efektīvus un stingrus uzraudzības un profilakses pasākumus ne tikai pret atsevišķu nozaru lielākajiem uzņēmumiem, kas bieži vien ir lielākie nodokļu maksātāji, bet arī pret

vidējiem un maziem uzņēmumiem, it īpaši, ja VID rīcībā esošie dati liecina par augstu izvairīšanās no nodokļu nomaksas risku konkrētajā nozarē, kura ir ar augstu ēnu ekonomikas risku. FICIL uzsver, ka VID ir jānodrošina visi uzņēmumi, kas rīkojas nelikumīgi un pārkāpj likumus, izvairoties no nodokļu nomaksas. Kopējais Latvijas ekonomikai un godīgai konkurencei nodarītais kaitējums no ēnu ekonomikas, ko rada liela daļa mazo uzņēmumu, var būt pat vairākas reizes lielāks par dažu lielāku uzņēmumu nodarīto kaitējumu. Iespēja mainīt mazo negodīgo biznesu darbības modeļus, informējot tos par augsto risku tikt pieķertiem un bargi sodītiem, ir reālāka, nekā tūlītēji mainīt jau ilgstoši piekopto modeli. Vienlaikus var pieņemt, ka mazāko uzņēmumu pārbaudēm atvēlētie resursi būtu ievērojami mazāki nekā lielo uzņēmumu pārbaudēm atvēlētie resursi. Iespējama arī standartizētāka pieeja mazāko uzņēmumu kontrolei, kas veicinātu attiecīgo pārbaudi un auditu efektivitāti un būtu apsverami, piemēram, ievērojami palielinot naudas sodus par gada pārskata vai konsolidētā pārskata neiesniegšanu un ieviešot stingrākus sodus par to neiesniegšanu vispār, kā piemēram, izslēdzot tos no noteiktiem reģistriem vai pat likvidējot, ja no tiem neseko atbilstoša reakcija pēc vairākiem pārkāpumiem¹⁶.

Sabiedrības uztveres maiņa par pieņemtajiem lēmumiem un sodīšanas vai attiecīgi nesodīšanas iemesliem

Diemžēl pēdējo gadu laikā nav izdevies mainīt sabiedrības negatīvo viedokli par nesodāmības sajūtu, kas valda attiecīgo noziegumu izdarītāju vidū.

Latvijai ir jānodrošina, lai situācijās, kad objektīvu iemeslu dēļ tiek novilcināts skaļš „virsrakstos parādījies” kriminālprocess, kurā apsūdzētās personas tiek attaisnotas vai krimināllietas izbeigtas, sabiedrībai tiek sniegta saprotama informācija par attiecīgā tiesiskā iznākuma pamatojumu un motīviem. Pretējā gadījumā šādi izlīgumi varētu radīt nesodāmības sajūtu noziedzīgo darbību izdarītājiem un sabiedrībai kopumā. Tas attiecīgi varētu apdraudēt jebkādas centienus uzlabot situāciju finanšu un ekonomisko noziegumu novēršanā. Pirmkārt, **ir nepieciešama regulāri atjaunota un sabiedrībai pieejama informācija par nodokļu noziegumu izmeklētāju un prokuratūras izvirzītajiem mērķiem, veicamajiem soļiem un galvenajiem darbības rādītājiem (IKP).** Otrkārt, sabiedrībai **ir nepieciešams sniegt pilnīgu un saprotamu informāciju situācijās, kad izmeklēšana publiski zināmās lietās tiek izbeigta.**

14 Tiešie pierādījumi nepieciešami, lai pierādītu personas vainu Krimināllikumā noteikto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā.

15 FICIL neapstrīd, ka nevainīguma prezumpcija ir krimināltiesību sistēmas stūrakmens. Tomēr netiešo pierādījumu izmantošana personas vainas pierādīšanai kopumā šo principu nepārkāpj.

16 <https://likumi.lv/ta/en/en/id/324249-accounting-law> 42 pants.

Visaptverošas pieejas izmantošana, iesaistot visu sabiedrību, lai novērstu ēnu ekonomiku mūsdienu sabiedrībā

Viens no galvenajiem ēnu ekonomikas pamatcēloņiem ir kultūras elements, t. i., sabiedrība pieņem, ka daži darījumi vienkārši notiek skaidrā naudā un ir pieņemami daļu ienākumu nedeklarēt. Latvijā ir vairāk nekā 40 000 bērnu uzturlīdzekļu parādnieku, kuru parāds valstij pārsniedz 527 miljonus eiro¹⁷ un tam ir tendence pieaugt, savukārt kopējais parāds 2023. gada sākumā pārsniedz 870 miljonus eiro¹⁸. Minētās informācijas analīze, tai skaitā pētījumi par sociālajiem profiliem, nodarbinātību, iesaistīto personu faktisko materiālo situāciju, kopā ar jau VID rīcībā esošo informāciju var dot būtisku ieguldījumu ēnu ekonomikas mazināšanā un tās pamatcēloņa novēršanā. **Nepieciešams radīt vidi, kurā tiek mazināta nesodāmības sajūta un tiek ārkārtīgi apgrūtināta iespēja slēpties, atrodoties daļā, kas ir ēnu ekonomikā.**

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarāciju iesniegšana

FICIL uzskata, ka ir jāievieš obligāta iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarāciju iesniegšana, lai mazinātu izvairīšanos no nodokļu samaksas, un deklarācijās būtu praksē jāintegrē uzvedības metodes, ko citas valstis ir pārbaudījušas un atzinušas par efektīvām¹⁹. Piemēram, Igaunijas nodokļu iestāde ir ieviesusi nodokļu uzvedības klases, Spānija un Apvienotā Karaliste izmanto uzvedības izpratnes²⁰. Piemēram, pat ja nodokļu deklarācija ir balstīta tikai uz VID rīcībā esošajiem datiem, nodokļu maksātājam ir aktīvi jāapliecina, ka viņš (-ņa) ir deklarējis (-usi) visus saņemtos ienākumus un apzinās, ka par ienākumu nedeklarēšanu/slēpšanu ar nolūku apzināti izvairīties no nodokļu nomaksas ir paredzēts administratīvs vai kriminālsods. Priekšnoteikums tam būtu vēl viens FICIL iepriekš izteikts ieteikums – **nodokļu deklarāciju un nodokļu sistēmas vienkāršošana privātpersonām un tirgotājiem un automātiski iepriekš aizpildītās informācijas kvalitātes uzlabošana un automātiskās kvalitātes kontroles, lai uzlabotu efektivitāti un ierobežotu nepieciešamību pēc manuālām nodokļu deklarāciju pārbaudēm.**

VID caurskatāmības palielināšana, publicējot tā riska kritērijus, vienlaikus turpinot palielināt VID kapacitāti un pienākumu ievērot konkrētos IKP par darbībām un rezultātiem, kas ir salīdzināmi ar citu valstu nodokļu administrācijām, lai apzinātu progresu ēnu ekonomikas apkarošanā.

Lai uzlabotu nodokļu administrēšanas efektivitāti, procesu un kontroles digitalizācija ir obligāta²¹. Šobrīd VID izmanto risku kontroles mehānismus, lai apzinātu nodokļu riskus un nodokļu maksātājus (gan uzņēmumus, gan privātpersonas), kuri ir detalizēti izmeklējami. Tomēr, saglabājot šos riska marķierus konfidencialus, nodokļu iestādēm sākotnēji ir manuāli jānosūta dažādi pieprasījumi un pēc tam jāizskata katrs gadījums atsevišķi, kas ir laika un resursu ietilpīgs process. **VID mērķim ir jābūt ne tikai nodokļu nemaksātāju „noķeršana”, bet nodokļu ieņēmumu palielināšana bez nepieciešamības iejaukties, un tas tiktu panākts, publicējot acīmredzamos rādītājus, kas izraisa nodokļu riskus un nodokļu izmeklēšanas, lai veicinātu lielāku nodokļu nemaksātāju pašregulāciju. FICIL vēlas atkārtoti uzsvērt savu iepriekšējo ieteikumu, ka VID vajadzētu publiski atklāt savus riska novērtēšanas kritērijus vai pasākumus, lai netieši identificētu situācijas, kad nodokļi tiek nepietiekami maksāti. Tas ne tikai atvieglotu nodokļu maksātāju pašregulāciju bez nodokļu iestāžu nepieciešamības iejaukties, bet arī ietaupītu valsts resursus uz nepieciešamajām atsevišķajām/individuālajām pārbaudēm.**

Iespējamais nākamais solis uz datu analīzi balstītas risku identificēšanas izmantošanai varētu būt publiska riska „marķieru” saraksta ieviešana, kas netieši norāda uz darbībām ēnu ekonomikā. Ja tiek izpildīti noteikti rādītāji, nodokļu iestādēm būtu tiesības izmeklēt nodokļu maksātāju un veikt nodokļu aprēķinu, pamatojoties arī uz netiešiem pierādījumiem un konkrētu informāciju par ienākumu līmeni. Piemēram, zema darbinieku algu un lielas peļņas kombinācija, kas pēc tam regulāri tiek izmaksāta dividendēs (attiecībā pret tendencēm nozarē), norādītu uz lielu varbūtību, ka akcionārs no saņemtajām dividendēm izmaksās „aploksņu algas”. Vai, piemēram, frizieri, kas izmanto lielu ūdens daudzumu, (vairāk nekā nepieciešams vidējam klientu skaitam) bet to deklarētie ieņēmumi ir zemi un vienlaikus ziņo par zemu peļņas un nodokļu maksājumu līmeni.

17 Plāno paplašināt ierobežojumus uzturlīdzekļu parādniekiem – LV portāls (lvportals.lv)

<https://www.ugf.gov.lv/lv/jaunums/tieslietu-ministre-uzturlidzeklu-paradniekiem-janosaka-vel-stingraki-ierobezojumi>

18 Informācija, ko FICIL sniedza Valsts ieņēmumu dienests 2023. gada 6. jūlija tikšanās laikā.

19 piemēram, Innovative Ways to Increase Tax Compliance | NBER (<https://www.nber.org/digest/aug14/innovative-ways-increase-tax-compliance>)

20 https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1e797131-en/1/3/4/index.html?itemId=/content/publication/1e797131-en&_csp_38baa8bc2bc68a4be5b070db809f1650&itemIGO=oecd&itemContentType=book

21 <https://www.oecd.org/tax/forum-on-tax-administration/publications-and-products/tax-administration-3-0-the-digital-transformation-of-tax-administration.pdf>

Papildus dati, kas rāda, ka apgrozījums uz vienu darbinieku ir zemāks par attiecīgās nozares līmeni un zemas algas varētu liecināt par nedeklarētajiem ienākumiem un aplokšņu algām.

Vēl viens ieteikums, ko FICIL ir izteikusi iepriekš, ir nepieciešamība celt VID efektivitāti, produktivitāti un caurspīdīgumu, lai apkarotu ēnu ekonomiku. Tai jāievieš konkrēti IKP par veiktajām darbībām un sasniegtajiem rezultātiem, lai gadu gaitā tos varētu izmērīt un novērtēt progresu, kā arī salīdzināt ar citu valstu nodokļu administrācijām²².

✓ Sadarbībā ar privāto sektoru pilnveidot regulējumu ēnu ekonomikas apkarošanai ražošanas, būvniecības un būvmateriālu nozarē, it īpaši dzīvojamo māju sektorā.

Pozitīvi vērtējams tas, ka būvniecības nozare ir izvirzīta par prioritāru nozari, uz kuru vērst uzmanību, samazinot ēnu ekonomikas līmeni, jo tā joprojām ir līderis šajā aspektā. Lai gan ministrijas pārraudzītā darba grupa, kas izveidota, lai meklētu veidus, kā ierobežot ēnu ekonomiku būvniecības nozarē, iet pareizajā virzienā, FICIL saskata, ka joprojām trūkst pasākumu, kas risinātu ēnu ekonomikas problēmu ražošanas, būvniecības un būvmateriālu sektorā, it īpaši dzīvojamo māju jomā.

²² https://www.ficil.lv/wp-content/uploads/2022/09/FICIL_PP_Shadow_Economy_EN_2022.pdf

²³ Kredītiestāžu iesaistes gadījumā tās izvērtē gan būvniecības īstenošanai nepieciešamo finanšu līdzekļu pietiekamību, to izcelsmi, gan būvniecības izmaksu pamatotību.

Lielākā daļa dzīvojamo māju (savrupmāju, dvīņu māju, rindu māju) būvniecības notiek bez kredītiestāžu iesaistes²³, un netiek izvērtēta piesaistītā finansējuma izcelsme un tas, vai privātpersonai ir likumīgi iegūti finanšu resursi, lai pabeigtu būvniecību. Gan būvatļaujas saņemšanai, gan ēkas nodošanai ekspluatācijā jābūt saistītai ar īpašnieka spēju pierādīt, ka tā ir uzbūvēta likumīgi. Arī situācijās, kad dzīvojamās mājas būvniecību veic juridiskas personas ar nolūku īpašumus pārdot jauniešiem īpašniekiem, tiesiskā regulējuma un tā piemērošanas efektivitāte attiecībā uz būvniecības procesa likumības un atbildības par pārkāpumiem nodrošināšanu ir jāvērtē gan attiecībā uz būvmateriālu likumīgu izmantošanu (iegūšanu), gan piemērojamo nodokļu nomaksu.

Turklāt joprojām ir nepieciešami uzlabojumi sadarbībā un informācijas apmaiņā starp VID un Valsts vides dienestu (VVD). Piemēram, joprojām pastāv situācijas, kad būvmateriālu ražotāji neētiski izmanto atļaujas piesārņojošas darbības veikšanai, t. i., pieprasa un iegūst komercdarbībai neatbilstošas kategorijas atļaujas, lai izvairītos no nepieciešamības nodrošināt faktiskajai darbībai atbilstošas vides aizsardzību prasības.



VVD formāli pārbauda atbilstību pieteiktajai kategorijai, nevis izmanto uzņēmuma finanšu informāciju, kas apliecina nepieciešamību ievērot stingrākas prasības. Tāpat ir novērotas komercdarbības, kur komercdarbības veicējam vispār nav atļauja veikt piesārņojošas darbības.

- Izveidot politiku, kas atbalsta un veicina godīgāku uzņēmējdarbības praksi, piedāvājot konkrētus labumu labiem nodokļu maksātājiem - uzņēmumiem, tādējādi palielinot uzņēmēju motivāciju pamest pelēko ekonomiku.**

Finanšu ministrijai un VID vajadzētu pārdomāt pakalpojumu klāstu, ko tie varētu piedāvāt komersantiem, kuri novērtēti kā „labi” un „augsti” - vai nu „A” vai „B” pakāpē. To potenciāli varētu pieņemt no likumdošanas vai metodoloģiskās vadlīnijas darba grupas dalībniecības (kā, piemēram, noteikts VID Stratēģiskās attīstības padomes statūtos). Tāpat svarīgi ir ņemt vērā arī darbinieku viedokli, jo darbiniekiem būtu jājūt, ka darba devējs ir labs VID sadarbības partneris, un, piemēram, šādiem „labajiem” uzņēmumiem, kuru veiktie darbinieku labbūtības pasākumi, kas Uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) izpratnē ir uzskatāmi par komerciāliem, varētu tikt paplašināti, un līdz ar to neveido bāzi, uz kuru attiecas UIN nodoklis.

FICIL iesaka apsvērt papildu priekšrocības šādiem uzņēmumiem:

- Maksas samazinājumi par VID sniegtajiem pakalpojumiem muitas, akcīzes un citu nodokļu jomās, piemēram, atbrīvojums no nodevas par iepriekšējās²⁴ vienošanās par cenas noteikšanu (APA) noslēgšanu.**
- VID neprasa ārvalstu nodokļu iestāžu izsniegtus dokumentus, bet tā vietā paši nodrošina saziņu ar ārvalstu nodokļu iestādēm nepieciešamās informācijas iegūšanai. Šādas nepieciešamos apliecinājumus VID varētu sagatavot uz pusi īsākā laikā.**
- Turpināt ātru nodokļu atmaksu „labiem” nodokļu maksātājiem.**
- Papildu „punkti” jeb atvieglotas procedūras, piesakoties un tiekot vērtētiem publiskā iepirkuma procesa konkursos²⁵.**
- Samazināt nokavējuma naudu A kategorijas uzņēmumiem, kas brīvprātīgi pēc savas iniciatīvas labo kļūdas.**

- Nodrošināt visu VID uzraudzības struktūrvienību vienlīdzīgu attieksmi pret šādiem uzņēmumiem.**

- Nodrošināt šādiem uzņēmumiem ērtu pieeju VID semināriem un rīkot speciālus seminārus A kategorijas uzņēmumiem (bez maksas).**

- Centralizēt un veicināt ciešāku sadarbību publisko iepirkumu procesos starp valsts sektora amatpersonām no dažādām institūcijām.**

Jāpaaugstina publisko iepirkumu organizatoru (amatpersonu) kompetence. Neraugoties uz dažādiem instrumentiem un iespējām, kas pieejami publiskā iepirkuma procedūru organizēšanai, tie bieži netiek efektīvi izmantoti. Lai arī ir panākti nozīmīgi uzlabojumi dinamisko iepirkumu sistēmu paplašināšanā ar iepriekš definētām piegādēm un iepriekš kvalificētiem piegādātājiem, „mīksto” rīku izmantošana un gadījumu pētījumi, kas nodrošina kvalitātes uzlabošanas priekšrocības, joprojām ir reti sastopami.

FICIL saglabā uzskatu, ka sadarbība starp valsts iestādēm, ja vien tā nav noteikta ar detalizētiem uzvedības noteikumiem, joprojām ir vāja. Tas attiecas arī uz publisko iepirkumu jomu. Ikvienai valsts amatpersonai, kas iesaistīta iepirkumu organizēšanā, ir jārikojas saskaņā ar likumu, taču no tās nevar prasīt, lai tā darbotos kā eksperts katrā iepirkumu jomā. Lai gan FICIL apzinās juridisko procedūru ievērošanas nozīmi, nevar ignorēt arī ekonomiskās un biznesa izpratnes nozīmi. Bieži tieši tai ir izšķiroša nozīme vislabākā ekonomiskā rezultāta nodrošināšanā. Atkārtoti piedaloties iepirkumos, ierēdņi uzlabo izpratni par konkrētiem vai sarežģītiem iepirkumiem, tāpēc cieša sadarbība ar pieredzējušiem publisko iepirkumu speciālistiem ir būtiska.

Valsts iestādes ir pēc iespējas jānudina palīdzēt un meklēt palīdzību citai no citas sarežģītu iepirkumu plānošanā, izveidē un uzraudzībā. Sadarbībai ir jāsākas ar iestādēm tajā pašā politikas plānošanas jomā vai ziņošanas ķēdes lokā, bet nevajadzētu aprobežoties tikai ar šo. Ieteiktā (ciešāka) sadarbība neprasa lielākus valsts resursus, lai gan potenciāla resursu pārdale var ietekmēt atsevišķu iestāžu budžetus, ietaupījumi valsts kopbudžetā to būtiski atsvērtu.

- Ieviest nepieciešamās izmaiņas un pārņemt praksi, lai veicinātu plašāku publisko iepirkumu konkursu vērtēšanas ietvaru, un izveidotu sistēmu, kas neuzskatītu cenu par vienīgo kvalificējošo faktoru.**

²⁴ Iepriekšēja vienošanās par cenas noteikšanu.

²⁵ Papildus būtu jāapsver arī jaunuzņēmumu statusa atzīšana, ja tiem vēl nav bijusi iespēja pāriet uz A kategoriju.

Cena ietekmē kvalitāti. Kvalitāte var būt kvalificējošs kritērijs publiskajos iepirkumos, daudzos gadījumos piegādes kvalitāte vai process var ietvert vairākus aspektus, kas ļauj sasniegt dažādus valsts iestāžu mērķus. Neatkarīgi no tā, vai tā ir riska mazināšana (piemēram, piegādes ķēde) vai zaļās politikas īstenošana, ar cenu nesaistīti kritēriji var nodrošināt labāku iepirkumu vērtību.

Saimnieciski izdevīgākā konkursa piedāvājuma izvēle ir svarīgs instruments minētā mērķa sasniegšanai. Taču tā var būt efektīva un novest pie vēlamā risinājuma tikai ar nosacījumu, ka pasūtītājs apzinās faktiskās sabiedrības vajadzības, reālo tirgus situāciju un vajadzību precīzi sabalansēt piedāvāto cenu ar kvalitāti. Latvijā, publiskajos iepirkumos, cena joprojām ir dominējošais līguma slēgšanas un tiesību piešķiršanas kritērijs. Lētākais piedāvājums nedrīkst būt vienīgais noteicošais faktors, it īpaši, ja tas tiek piedāvāts uz darbinieku algu, sociālo garantiju vai pretendenta nodokļu maksājumu rēķina.

Izveidot mazāk formālu un jēgpilnāku uzticamības atjaunošanas sistēmu pretendentiem, lai atrastu un novērstu problēmu pašā tās saknē. Lai to paveiktu, būtu jāpārskata „pašattīrīšanās” prasības, lai novērstu pārkāpumu pamatcēloņus.

2023. gadā Latvijā stājās spēkā nozīmīgs atturēšanas instruments publisko iepirkumu jomā, kur pretendētus var izslēgt no dalības konkursā, galvenokārt, ja tie ir pārkāpuši kādu no noteikumiem²⁶. Tā kā pretendentu izslēgšanas iespējas ir paplašinātas, tas var ietekmēt vairāk iespējamu kandidātu un samazināt saņemto piedāvājumu skaitu. Paturot prātā šīs sekas un sasniedzamo mērķi, ko iestādes vēlas sasniegt veicot publisko iepirkumu, tas iepirkumiem rada papildu izaicinājumus.

Uzņēmējdarbības uzticamības novērtēšana, paredz veikt prognozes par cita uzņēmuma turpmāko rīcību, kas jau ir izaicinoša prakse. Piemēram, jaunākie karteļu²⁷ atklājumi Latvijā attiecas uz tirgiem, kas ir ļoti atkarīgi no publiskajiem lēmumiem. Uzticamības novērtējums un ar to saistītais process var ietekmēt gan vietējo gan ārvalstu uzņēmumu darbības nepārtrauktību. Ja no uzņēmumiem tiek pieprasīta augsta uzticamība, valstij vajadzētu sekot šim piemēram.

Līdz šim „pašattīrīšanās” prasības ir bijušas formālas, kas, visticamāk, nedos paredzētos rezultātus. Ja ir konstatēti sistemātiski pārkāpumi, godīgas

konkurences saglabāšanai ir obligāti jāparedz prasība veikt arī sistemātiskas izmaiņas. Izpratne par to, kas mudina uzņēmumus pārkāpt likumu, ļaus iestādēm noteikt, kādi pasākumi ir veicami, lai to novērstu. Šāda novērtējuma veikšanai nepieciešama pielāgota (individuāla) pieeja, kas ņem vērā konkrēto tirgu, pārkāpumus, valsts lomu, tiesības uz aizstāvību un sabiedrības intereses.

Izvērtēt un novērst neefektivitāti, ko var radīt valsts pārstāvji, kas pārrauga vairākus valstij piederošus uzņēmumus. Ieviest organizatorisko vai finanšu konsolidāciju, lai radītu darbības sinerģiju.

Lai gan pēdējos gados ir veikti būtiski uzlabojumi, lai veicinātu labo praksi un ieviestu starptautiskos ieteikumus valsts uzņēmumu korporatīvajā pārvaldībā un to lomu komercdarbībā, varētu veikt vairāk pasākumu, lai panāktu to optimālu pārvaldību un nodrošinātu ieguvumus ekonomikai. Papildus peļņas gūšanas mērķiem valsts uzņēmumi tiek izmantoti arī kā instrumenti politikas mērķu sasniegšanai, situācijās kurās ja pastāv tirgus nepilnības. Lai gan dažādu ministriju politikas mērķi var būt atšķirīgi, tiem ir jābūt salāgotiem un jāatspoguļo konsekvents mērķu saraksts, tā lai valsts kapitālsabiedrības to varētu īstenot un integrēt savā uzņēmējdarbībā, īpaši, ja valsti valsts kapitālsabiedrībās pārstāv vairāk nekā viens pārstāvis vai valstij jāpārrauga vairāki uzņēmumi.

Ieviest pārskatāmas uzraudzības padomes locekļu atlases procedūras, nodrošinot, ka tie tiek atlasīti ar nepieciešamajām prasmēm un resursiem, lai patstāvīgi uzraudzītu uzņēmuma pārvaldību un darbības, vienlaikus mazinot jebkādu politisko ietekmi.

Valsts īpašumtiesības pēc būtības ir jāpārstāv konsekventi. Ja nav viena valsts pārstāvja, jebkura nostājas, viedokļu vai uzskatu saskaņošana ir jārisina pirms lēmumu pieņemšanas par uzņēmuma vadības iecelšanu un balsošanu akcionāru sapulcē. Ja uzņēmumos ir padomes, to locekļi ir jāizvēlas caurskatāmās procedūrās un jānodrošina, lai viņiem būtu nepieciešamās prasmes un resursi, lai patstāvīgi uzraudzītu vadības darbību un uzņēmuma lietas. Rīkojoties akcionāru interesēs, padomei ir jāsniedz arī norādījumi bez jebkādam politiskas ietekmes pazīmēm uz uzņēmuma vadību.

Savukārt valsts pārstāvjiem var tikt uzlikts pienākums pārraudzīt vairākus valstij piederošus uzņēmumus, kas var radīt neefektivitāti īpašuma tiesību īstenošanā un uzņēmuma individuālā darbībā.

²⁶ https://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/skaidrojumi-regulejumam-01012023?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

²⁷ Ceļu būves kartelis, būvniecības kartelis un sabiedriskā transporta kartelis.

Konsolidācija gan no organizatoriskā, gan finansiālā viedokļa var radīt sinerģiju uzņēmuma darbībā. Tas var vēl vairāk nodrošināt labāku piekļuvi publiskajiem kapitāla tirgiem, kas Latvijā vēl nav attīstīti.

Uzlabot korporatīvo pārvaldību, caurskatāmību un atbildību, ļaujot valstij un pašvaldībām piederošiem uzņēmumiem piekļūt publiskajiem kapitāla tirgiem.

Pretēji zināmā mērā populistiskam mītam valsts un pašvaldību uzņēmumi var izmantot publiskā kapitāla tirgus savā labā bez privatizācijas. Parasti kapitāla tirgos tikai ierobežota daļa no uzņēmuma akciju (līdz 20%) ir brīvā apgrozībā, līdz ar to valsts var saglabāt akciju kontrolpaketi un kontroli pār uzņēmuma lēmumu pieņemšanu. Kapitāla tirgu izmantošana sniedz vairākas priekšrocības, tostarp uzlabotu korporatīvo pārvaldību, veicinātu lielāku

pārredzamību un celtu atbildību investoru un ieinteresēto personu priekšā. Turklāt, sniedzot iespēju iedzīvotājiem iegādāties valsts uzņēmumu kapitāldaļas, tiek veicināta piederības sajūta un rasta iespēja iedzīvotājiem tieši piedalīties valsts ekonomiskajā progresā. Tas veicinātu spēcīgāku saikni starp sabiedrību un šiem uzņēmumiem, nodrošinot plašāku tās iesaistišanos un arī atbalstu. Turklāt tas ļautu ieviest darbinieku akciju opciju programmas, tādējādi saskaņojot darbaspēka intereses ar uzņēmuma panākumiem, tādējādi palielinot darbinieku motivāciju un produktivitāti. Iesaistoties publiskajos kapitāla tirgos, valsts uzņēmumi var stiprināt savu finansiālo stāvokli, piesaistīt institucionālos investorus, piemēram, pensiju fondus, un paplašināt (diferencēt) savu akcionāru bāzi.





ĀRVALSTU INVESTORU PADOMES LATVIJĀ NOSTĀJA ATTIECĪBĀ UZ LĪDZVĒRTĪGIEM SPĒLES NOTEIKUMIEM

Nostāja Nr. 5
02.11.2023